

הסידוס

המלחמה נגד הטיטאנים

תאוגוניה, שורות 617-719

מיוונית עתיקה: שמעון בוזגלו

הסידוס חי כנראה במחצית השנייה של המאה השמינית לפנה"ס, והיה אולי בן זמנו של הומרוס או קדם לו, אם כי כבר בעת העתיקה הדעות היו חלוקות מי קדם למי. כל מה שאנחנו יודעים "בביטחון-מה" על הסידוס – כרגיל ביחס למשוררי התקופה הארכאית – מגיע מן היצירות שלו עצמו – כלומר, שאביו של הסידוס היה ימאי מהמדינה קימה באיאלים (צפון מערב טורקיה המודרנית, מול האי לֶסְבוֹס), שהעוני אילץ אותו לעזוב אותה ולהתיישב בכפר העלוב אַסְקֶרָה באזור בוֹיֶאוֹטִיָה במזרח יוון, ליד הר הֶלִיקוֹן. הסידוס נולד שם ועבד כרועה צאן עד שפעם אחת נתקל, לדבריו, במוזות, שהעניקו לו את מתנת השירה.

להסידוס מיוחסות כל מיני יצירות, אבל נראה שרק שתיים מתוכן ניתן לשייך לו בלי חשש: "תאוגוניה" ו"עבודות וימים". מרטין וסט (West), מגדולי חוקרי הסידוס בדורות האחרונים, מתאר את דמות המחבר העולה משתי היצירות: "כפרי זעפן ושמרן, שנטה להרהורים, לא אהב נשים או את החיים, והרגיש היטב את כובד משקלם של האלים עליו" – תיאור לא רע כשמדובר במחבר "עבודות וימים", אבל כזה העושה עוול למחבר העסיסי והרענן של ה"תאוגוניה".

ה"תאוגוניה"² היא הדוגמה המוקדמת ביותר מיוון העתיקה לספרות מסוגה, והדוגמה השלמה היחידה. כמו היצירות הדומות לה ברחבי המזרח הקרוב, היא עוסקת במוצא העולם והאלים, ובאירועים שהובילו לביסוס הסדר הנוכחי.

ל"תאוגוניה" היתה השפעה מכרעת על עיצוב הדת היוונית, ולזמן מה גם על הקוסמוגוניה (סיפור בריאת העולם) היוונית. ההיסטוריון המפורסם הרודוטוס, שחי במאה החמישית לפנה"ס, כותב ("היסטוריה" ב, 53):

"אבל כיצד התהווה כל אחד מן האלים, האם כולם היו קיימים תמיד, מה היה מראם, לא ידעו היוונים עד תמול שלשום (אם אפשר לומר כך). כי לדעתי, הסידוס והומרוס חיו רק כארבע

¹ The Oxford Classical Dictionary, מהדורה שלישית, 1996, תחת הערך Hesiod.

² תאוגוניה: תולדות האלים (ביוונית θεογονία, הולדת האלים).

מאות שנה לפני זמני³. הם היו אלה שכתבו ליוונים את תולדות האלים, נתנו לאלים את שמותיהם, הקצו להם כיבודים⁴ ואומנויות ותיארו את מראם.⁵

בקטע הנקרא כאן "המלחמה נגד הטיטאנים" (טיטנומַכִּיָה),⁶ מתוארת המלחמה בין האלים מהדור השני, שבראשם עומד קרונוס בן אורנוס, לבין האלים מהדור השלישי, שבראשם עומד זאוס, בנו של קרונוס.

ש"ב

617 כְּשִׂאוֹרְנוֹס כְּעַס בַּהֲתַחֲלָה עַל בְּנָיו,
בְּרִיאֲרָאוֹס, קוֹטוֹס וְגִיגֹס,
וְנִרְתַע מִשְׁחַצְנוֹתָם, מִחֻזוֹתָם וְגִדְלָם,
הוּא רִתַק אוֹתָם לְאֻזְקִים אֲדִירִים

620 וְהִשְׁלִיךְ אוֹתָם מִתַּחַת לְאֲדָמָה הַשְּׁחֵרָה.
שָׁם, מִתַּחַת לְאֶרֶץ, הֵם גָּרוּ וְסָבְלוּ,
יָשְׁבוּ זְמַן רַב בְּצִעַר וּבִלְבַב כּוֹאֵב
בְּסוֹף הָעוֹלָם הַגָּדוֹל.
אֲבָל בֶּן־קְרוֹנוֹס וְשֵׁאֵר הָאֱלֹהִים,
שֶׁנּוֹלְדוּ לְרִיאָה וְקְרוֹנוֹס,

625 הָעֵלוּ אוֹתָם שׁוֹב אֶל הָאוֹר, בְּעֶצְתָּהּ שֶׁל גַּיָּה:
הִיא סִפְרָה לְאֱלֹהִים הַכֹּל, וְאֵיךְ –
בְּעֶזְרַת הַשְּׁלִישִׁיָּה – הֵם יִזְכוּ בְּנִצְחוֹן מִפְּאָר.

זְמַן רַב הֵם נִלְחְמוּ אֵלֶּה בְּאֵלֶּה
בְּקִרְבוֹת עֲזִים, מְרִים וְקָשִׁים,
630 הַטִּיטָנִים הָאֱלֹהִים נִגְדוּ יְלָדָיו שֶׁל קְרוֹנוֹס:
מִפְּסֻגַת הַר אוֹתֵרִיס נִלְחְמוּ הַטִּיטָנִים הַדְּגוּלִים,

³ לפי המחקר המודרני הרודוטוס חי בין 250 ל-300 שנים בערך אחריהם.

⁴ כלומר, תפקידים או תחומי סמכות. למשל, הים הוא תחום הסמכות של פוסידון, הציד הוא התחום של ארטמיס, וכך הלאה.

⁵ בתרגום בנימין שימרון ורחל צלניק־אברמוביץ' (הוצאת פפירוס, 1998).

⁶ מתוך: הסיודוס, "תאוגוניה", תרגם מיוונית עתיקה והוסיף מבוא והערות: שמעון בווגלו. התרגום יראה אור בהוצאת אבן חושן בדצמבר 2016.

ומן האולימפוס האלים מעניקי הברכות,
שנולדו לריאה יפת השער
אחר שהשתגלה עם קרונוס.
עשר שנים מלאות ורצופות
הם נלחמו אלה באלה במלחמה מתישה
ולא היה לא פתרון, לא סוף למאבק הקשה
ובין שני הצדדים שרר לו שויון.

640

אבל כשזאוס ספק לשלשה
נקטר ואמברוסיה כאות נפשם,
המזון שהאלים עצמם אוכלים,
האמץ תפח בחזה שלהם,
וכך אמר להם אבי האלים:
"תקשיבו לי, בנים נפלאים של גיה ושל אורנוס –
אני רוצה לספר לכם מה עובר לי בלב.
כבר יותר מדי זמן, מדי יום ביומו,
אנחנו נלחמים אלה באלה –
הטיטנים האלים נגדנו, ילדיו של קרונוס –
כדי לזכות בנצחון ובכוח.

650

זה הזמן לחשוף לטיטנים את כל עצמתכם
ואת הידים האימות שלכם
ולעמד מולם בקרב המר.
תזכרו את הידידות החמה בינינו
ואת כל מה שסבלתם
עד שנגאלתם, בזכותנו, מהאזקים,
ועליתם שוב אל האור מתוך האפלה השחורה."

654

כה אמר, ומיד ענה לו קוטוס האציל:
"חבר, לא גלית לנו משהו חדש.
גם אנחנו יודעים שאתה חכם ונבון
ושהצלת את בני האלמות מזועה מצמררת.
בזכות פקחותך, אדון, בן-קרונוס,

השתחררנו אחרי סבל אים
 מהאפלה השחרה והאזקים הקשים.
 660 לכן עכשו, במוח צלול ובנפש חפצה,
 נבטיח את עליונותך במלחמה האימה
 ונלחם בטיטנים בקרבות אדירים."

כה אמר, והאלים שבחו את דבריו.
 לבם נכסף למלחמה יותר מתמיד,
 וכלם, נקבות וזכרים, זנקו באותו יום לקרב הקודר,
 הטיטנים האלים נגד ילדיו של קרונוס,
 כולל אלה שזאוס הוציא מאפלה לאור:
 670 שלשה אימים, אדירים, שחצנים מרב כוח;
 מאה ידים מרתיעות צמחו מכתפיהם
 וחמשים ראשים הודקרו מעל גופם החסן.
 הם נעמדו מול הטיטנים בקרב המר
 עם סלעים כבירים בידיהם.

הטיטנים בצד הנגדי חזקו בלהט את שורות החזית.
 ושני הצדדים הפגינו את כוחם העצום.
 הים שאין לו אפק נהם נוראות מסביבם,
 האדמה הגדולה שאגה, השמים הרחבים נאקו ברעד,
 680 הר אולימפוס הרם הזדעזע מבסיסו
 תחת המתקפה של בני האלמות,
 והרעם העמק מהלמות רגליהם הגיע לטרטרוס האפל,
 ביחד עם השריקה החדה של ההסתערות הנושפת
 ומטח הקליעים מפיקי הצנחות שהטילו אלה על אלה.
 קולם של שני הצדדים הצורחים הגיע לרקיע
 והם התנגשו בצעקת קרב אדירה.

עכשו זאוס כבר לא רסן את כוחו.
 החזה שלו נמלא מיד בכוח,
 והוא חשף את מלוא עצמתו.
 בזמנית זנק מאולימפוס ושמים,

- 690 ובלי הרף, זה אחר זה, שגר מידו העזה
 ברקים מלזים ברעמים וחזיזים לוהבים.
 האדמה מעניקת החיים עלתה באש ושאגה,
 היערות העצומים התפצפצו בקול גדול,
 הארץ בלה רתחה, יחד עם מי אוקאנוס והים העקר.
 משב החם עטף את הטיטנים בני העפר,
 הלהבות הכבירות נגעו בשחקים,
 והזהר המסנור של הברק המרעים
 סמא את עיניהם, למרות כוחם הרב.
 700 שרפה אדירה השתלטה על כאוס:
 לפי המראה והרעש נתן היה לחשב
 שהשמים הרחבים קרסו מן המרומים
 ונחבטו בעצמת אדירים על פני האדמה –
 זה השאון שעלה כשהאלים התנגשו ביניהם.
 לכל המהומה הוסיפו הרוחות, שערבלו את החולות,
 הגעישו את הרעם וחזיז הברק – נשקו של זאוס הגדול –
 ונשאו אתן את צרחות היריבים.
 710 הד עצום עלה מן הקרב, ועצמה כבירה נחשפה.
 עד כה היריבים התנגשו ללא הרף בקרבות שקולים,
 אבל עכשו מאזני המלחמה נטו לצד אחד.
 714 קוטוס, בריאראוס וג'יגס, גרגרן מלחמות,
 פתחו בחזית בקרב קטלני:
 מידיהם החסנות הם שגרו בצרור אחד
 שלש-מאות סלעים,
 שהטילו צל על הטיטנים – וכסו אותם.
 הם הורידו את הטיטנים אל מתחת לארץ
 ורתקו אותם לאזקים מדכאים
 אחרי שהביסו אותם, ביחד עם יהירותם.